

MARI PERSONALITĂȚI ALE BOTOȘANILOR ÎN EUROPA

Din cele cca 250 mari personalități botoșănene pe care le-am inclus în *Dicționarul Botoșănenilor*¹, puține sunt cele care nu au în firul lor bibliografic prezențe europene, date de instrucția în mari centre universitare, în laboratoare de mare probitate în cercetarea științifică, de călătorii de studii și documentare, de prezențe expoziționale și concertistice, în preajma și sub înrăurirea unor mentori, profesori iluștri, celebrități ale vremii. Ilustrăm, selectiv, lunga serie a acestor mari personalități botoșănene, structurate în *Dicționarul Botoșănenilor* sub sintetica și onoranta definire **Genialii, Titanii, Iluștrii**. De altfel, în 1939, în Aula Universității ieșene, în conferința pe tema „Sensul vieții și operei lui Mihai Eminescu”, reputatul istoric și critic literar George Călinescu, afirma: „Geniul este individul care se abstrage de la viața zilnică și-și trăiește existența sa simbolic.”

Drumurile europene înseamnă pentru: **Mihai Eminescu**, Cernăuți, Viena, Berlin (filosofia cu Dühring, Zeller, Lepsius, Althaus, Droysen – 1872-1874); **George Enescu**, Viena, Paris, cu intensă și densă prezență concertistică, la nivel european și nu numai – vezi opera „Oedip”; **Nicolae Iorga**, cu periplul său în Italia (Padova, Vicenza, Verona, Pisa, Firenze, Milano, Roma, Neapole), cu studiile la Hautes Études în Franța, începută în toamna lui 1890, cu „ieșirile” documentare, din nou, în Italia, dar și în Anglia, cu documentări la Berlin și identificarea de documente medievale românești, cu susținerea doctoratului la Leipzig, în 1893, cu teza *Thomas III Marquis de Saluces. Étude historique et littéraire avec une introduction sur la politique de ses predecesseurs et un appendice de texte*, cu reputatul Karl Lamprecht, prezențele sale europene continuând o viață; **Ștefan Luchian**, cu München (1889) și Paris (1891-1893), la studii; **Grigore Antipa**, la Jena, studii universitare cu Ernst Haeckel, Arnold Lang, W. Kükenthal, vizite în muzee și stațiuni de biologie marină ale lumii; doctoratul luat la Jena, cu o teză privitoare la cunoașterea meduzelor, 1891, Haeckel conferindu-i „Summa cum laudae”, scurt, dar judicios stagiul la Stațiunea Zoologică din Neapole; hidrobiologul **Constantin S. Antonescu**, doi ani de specializare la Berlin și cinci luni la Grenoble; prof. ing. **Ion Arapu**, studii la Școala Centrală de Arte și Manufacturi din Paris – diploma de inginer în 1905; fratele său **Richard Arapu**, inginer, ziarist, studii la Școala Centrală de Arte și Manufacturi din Paris, cu licență de inginer, apoi de ziarist la *Le Temp* și *Le Matin*; ctitorul de teatru, școală, presă românească; scriitorul **Gheorghe Asachi** (n. Herța), studii de filosofie, arhitectură, matematică, literatură clasică latină și italiană, pictură, sculptură, arheologie, inginerie, traseul Lwow, Viena, Roma; pictorul **Octav Băncilă**, studii la München; medicul și profesorul universitar **Vasile Bejan**, specializare în obstetrică în Germania și Franța (1877-1880); scriitorul **Marcel Bleher**, studii de medicină în Franța, neterminate datorită gravei îmbolnăviri; profesorul și scriitorul **Samson Bodnărescu**, traseul Cernăuți, Viena, Berlin, Halle, doctor în filosofie la Giessen (1870); filologul **Vasile Bogrea**, specializare la Berlin, în literatură latină, romanistică, cultură clasică; hatmanul și filantropul **Iordache Costache Boldur-Lătescu**, Sankt Petersburg – Școala de Cadeti, Viena – „Terezianum” – licența în filosofie și arte frumoase; medicul și traducătorul **Anton Bertkiewicz**, studii liceale și Facultatea de Medicină din Petersburg (abs. 1900), specializare în medicină la Strasbourg; fondatorul botanicii românești **Dimitrie Brândză**, Paris – licențiat în științe naturale (1868) și doctor laureat al facultății de Medicină (1869); geologul **Vasile C. Buțureanu**, studii la Paris – licențiat în științe fizice; publicistul, scriitorul **Scarlat Callimachi**, Paris – Sorbona, doctor cu teza *Recherches de physiologie expérimentale et de chimie physique sur l'hémotolise* (1902); **Silvia Căpățână**, pianist, profesor universitar, studii la Conservatorul din Leipzig, cu prof. Teichmüller (1912-1915); muzicologul **Emanoil Ciomac**, Paris – Sorbona – Facultatea de Drept și doctoratul; medic, prof. univ. **Dr. Alexandru Ciucă**, specializare în Franța, la Institutul „Pasteur”, la Școlile Naționale de Medicină Veterinară din Alford, Paris și Toulouse, apoi în Anglia, la Institutul „Lister” și în Germania; malariolog, profesor universitar **Mihai Ciucă**, specializare la Paris – Institutul „Pasteur”, la Școlile Naționale de Medicină Veterinară din Alford, Paris și Toulouse, apoi în Anglia, la Institutul „Lister” și în Germania; desemnat în delegația României la Conferința Păcii – Paris, 1919-1920; pianist **Madeleine Cocorăscu**, Viena – Conservatorul

¹ Ionel Bejenaru, *Dicționarul Botoșănenilor*, Iași, 1994.

concerte la Viena și Berlin; **Ion C. Constantineanu**, Paris, 1901 – publică studiiul *Contribution à la flore mycologique de la Roumanie*; entomolog, profesor universitar **Mihai I. Constantineanu**, specializare în laboratoare renumite din Viena, Berlin, din Franța, Italia, Spania, Anglia; profesor, scriitor **Tiberiu Crudu**, Paris – Sorbona și Collège de France, pregătirea doctoratului, nefinalizat, din păcate; pioner al medicinei românești **Gheorghe Cuciureanu**, Germania – Universitățile din Heidelberg și München – studii de medicină și filosofie (München, dr. în filosofie – 1842), Viena – dr. în medicină, cu teza *De infanticido ac de variis infantis post partum argumentis*; poet **Mihai Cuciureanu**, studii la Pesta și Cernăuți; ziarist (prima femeie ziarist din România), scriitoare **Constanța Dunca-Schianu**, studii la Viena și Paris – Collège de France; poet, publicist **Artur Enășescu**, Paris, audiază cursuri de filozofie, 1912-1913; filolog **Dimitrie Evolveanu**, Paris – Collège de France și École des Hautes Études, Bonn și Berlin, studii de filologie latină; muzician Vasile Filip, Paris – Conservatorul, din 1919; ziarist **Albert Friedmann**, Paris – studii; scriitor, istoric **Constantin Gane**, studii universitare la Rostock – doctor în 1910 (drept); inginer chimist **George Gane**, Charlottenburg – Politehnica; jurist, om politic **Ștefan Gane**, studii secundare în Germania, **Facultatea de Drept la Gand** – Belgia, doctor în drept; mitropolit primat **Iosif Gheorghian**, diacon la Capela Română din Paris, ctitorie a unui fiu al Botoșanilor, Scarlat V. Vâmv, urmând și cursuri la Sorbona, cu Cousin, Guizot, Michelet, Marc Girordin; jurist **Vasile Gheorghian**, Torino – Facultatea de Drept; ultimul Domnitor al Moldovei **Grigore Alexandru Ghica** (n. 1804, Botoșani), Viena – studii; filosof, publicist **Grigore Goilav**, Strasbourg și Viena – Facultatea de Drept, München – filosofie, științele naturii și, concomitent, Academia de Belle Arte; sociolog **Lucien Goldmann**, Viena – cursurile lui Max Adler, în Franța, în Elveția – Zürich, doctorat cu o teză despre filosofia lui Kant, publicată la Paris – *La communauté humaine et l'Univers chez Kant* (1948); inventator, pioner al aeronauticii românești **Rodrig Goliescu**, Franța – brevetează și experimentează un aparat de zbor, „Avioplan” – 1909; lingvist **Alexandru Graur**, Paris – Sorbona, doctor în litere, 1929; ziarist **Constantin Graur**, Belgia și Franța – completări de studii în Franța – legături cu mișcarea socialistă, cu Jean Jaurès; corespondent al ziarului *Adevărul* la Viena, anunțând, primul în țară, „Atentatul de la Sarajevo”; profesor inginer **Mihail D. Hanganu**, Paris – Școala Superioară de Electricitate (abs. 1925); publicist, diplomat, **Mihail G. Holban**, Lausanne – studii liceale, Paris și Cambridge – studii universitare, Geneva – consul general al României; profesor **Ariton Iacobeanu**, Liège – doctorat; medic, ctitor al școlii românești de chirurgie din Transilvania; **Iacob Iacobovici**, Stara – Zagora, șef de misiune chirurgicală, 1912; fizician, profesor universitar **Theodor V. Ionescu**, Nancy – specializare și susținere a celui de al doilea doctorat în fizică, sub conducerea prof. Fr. Crozé (1924), pentru ca ulterior, să lucreze la Sorbona, în laboratorul lui A. Cotton (1927); medic curant al lui Eminescu, **Francisc Iszak** afirmat în timpul revoluției Polone de la 1848, în Garda Academicienilor din Lemberg, urmând apoi un traseu Viena (medicină) – Würzburg – Bavaria, chirurgie și obstetrică, cu teza *Disertatia de cystis ovarii* – Viena, cursuri de operație obstetrică; poet **Gheorghe Kernbach**, Italia studii statistice; scriitor, publicist **Barbu Lăzăreanu**, Paris, după expulzarea din România, în 1907, fiind primul secretar al grupului muncitorilor socialiști români, frecventat de Jean Jaurès, colaborând la presa franceză democratică; biolog, parazitolog **Nicolae Leon**, Jena – studii cu Ernst Haeckel, O. Hertwig, A. Lang, susținând doctoratul sub îndrumarea lui Haeckel, cu teza *Contribuții la cunoașterea pieselor bucale ale hemipterelor*; teză încununată cu „magna cum laudae”; medic ginecolog E. Max, Viena – dr. în medicină (1858); dramaturg, ziarist **I. G. Miclescu**, Paris – studii de Drept; institutor **Gheorghe Mihalciuc**, căzut prizonier în Războiul Întregirii României, dus în Germania, este unul din autorii *Abecedarului* de la Krefeld, utilizat în alfabetizarea prizonierilor români; istoric literar, eminescolog, profesor **Dimitrie Murărașu**, Paris – profesor la Școala Română; publicist **Dimitrie C. Nădejde**, Leipzig – studii de filosofie și doctorat (1889); sculptor **Iulia Oniță**, expoziții la Praga, Bratislava, Berlin, Atena, Budapesta, Moscova, Ankara, Istanbul, Varșovia, Aachen, München, Paris, Tel Aviv, Helsinki, Roma; lăutar **Neculai Paraschiv**, concerte la Petersburg, Moscova, Kiev, Paris, Tunis, Monte Carlo, Milano, Palermo, Amsterdam ș.a.; biolog **Mircea Paucă**, Viena, doctor în paleobiologie, cu o teză axată pe fauna și floră fosile din oligocen de la Suslănești – Muscel (1933); general **Constantin Pillat**, Metz – Școala de Artilerie; poet, om politic **Ion Pillat**, Paris, Liceul „Henry IV”, extern; Sorbona, studii de istorie, geografie și drept – licențiat în litere (1913), licențiat în drept (1914), tot la Paris (1914), publicând, într-o plachetă, poemul în proză *Povestea celui din urmă sfânt*; fizician **Ioan I. Plăcinteanu**, Berlin, urmează Universitatea cu M. Plank, A. Einstein, M. von Loue, Göttingen, cu Max Born, W. Heisenberg, dr. în filosofie naturală, cu teza *Asupra interacțiunii dintre radiații și atomii quadripolari* (1926); medic maior

Iosif Politzer, Viena – Facultatea de Medicină; matematician **Dimitrie Pompeiu**, Paris – Sorbona, cu profesorii Appel, Goursat, Piccard, Koenigs (1903), dr. în științe matematice, cu teza *Sur la continuité des fonctions de variables complexes* (1905); inginer constructor **Elie Radu**, Bruxelles – Școala Politehnică și diplomat al ei, Franța, Polonia, poate și Germania – studii de drept, în particular; poet, publicist **Ioan N. Roman**, Bruxelles, dr. în drept; inginer, compozitor **Alexandru (Adorel) Gh. Saint – Georges**, Praga, studii de inginerie; muzician **Didia Saint – Georges**, Leipzig – Conservator – odată cu alte două botoșănene, Silvia Apostolescu Căpățână și Muza Ghermani, abs. 1910; matematician **Simion Sanielevici**, Paris – specializare și doctor în matematică la Sorbona, cu teza *Sur les equations differentiales des cardes et des membranes vibrantes*, comisia fiind prezidată de prof. E. Piccard (1909); pictor **Solomon Sanielevici**, München (Germania), Franța, cu maestrul Vibert; poet, publicist, profesor universitar, germanist **Ion Sân Giorgiu**, München, Basel – specializări, Leipzig – dr. în litere și filosofie; chimist **Emil Severin**, Franța – specializare, dr. al Sorbonei (1900); geolog, profsor universitar **Ion Simionescu**, Viena – specializare în geologie și paleontologie (1895-1898), dr. cu teza *Über die Geologie des Quellengebietes der Dâmbovicioara* (1898), Grenoble – specializare (1899); biolog **Petru Șuster**, Viena – specializare (1930-1931); interpret de operă **Enrico Tamberlick**, Neapole, debut la Teatrul „Del Fondo” (1841), mari succese muzicale în Europa și America, neîntrecut interpret al creațiilor lui Bellini și Donizetti; biolog **Emanoil C. Teodorescu**, Paris – licență, specializare în Laboratorul de biologie vegetală de Fontainebleau, cu profesorul Gaston Bonnier, doctor cu teza *Influența diverselor radiațiuni luminoase asupra formei și structurii plantelor* (1899); economist **Lazăr Theodor**, Anvers – Academia Superioară de Comerț (1888); medic veterinar, profesor universitar **George Udriști**, Berlin, Bruxelles și Paris – specializare; medic, pionier al medicinei românești **Constantin Vârnăv**, Lemberg, Viena, Pesta – studii de medicină, teza de doctorat *Rudimentum Physiographie Moldaviae* (Buda, 1836); pașoptist și unionist, ctitor al Pinacotecii din Iași, **Scarlat V. Vârnăv**, Paris (1837-1848), studii de drept, litere și filosofie, casele sale din Piața Sorbonei nr. 3 devin un centru revoluționar al românilor, și nu numai, aflați la studii în capitala Franței, fondează Societatea Studenților Români din Paris, Biblioteca și Capela Română; ofițer, om politic **Gheorghe A. Văsescu**, Paris – Școala Politehnică și la Fontainebleau, obținând gradul de ofițer de artilerie, după care a fost atașat militar al României la Paris; scriitor, medic **Adrian Vereș**, Paris – Facultatea de Medicină; **Artur Verona**, Cemăuți – studii liceale, Viena – Academia Militară; München și Paris – studii de pictură; pictor **Paul Verona**, Paris- Academia Julien; psiholog **Gheorghe Zapan**, Germania – specializare cu W. Köhler, H. Rupp, A. Einstein, H. Schrödinger, la Berlin – teza de doctorat în psihologia experimentală și a muncii (1932), fiind și doctor în științe și filosofie.

* * *

Dincolo de cei susmenționați, **GENIALII, TITANII, ILUȘTRII**, Europa a fost leagăn bun de formare profesională și pentru mulți rămași acasă, la Botoșani, înnobilând prin activitatea lor, învățământul, cultura, viața religioasă, viața social-economică locală, mai acreditând odată *teza localismului creator*. Ilustrăm, bunăoară, prin câteva profesoare ale vechiului liceu de Fete „Carmen Sylva” din Botoșani – **Maria Paula Adamiu**, licențiată în litere la Sorbona; **Ana Ghermănescu**, brevet de capacitate eliberat de Facultatea de Litere și Filosofie din Neuchatel, 1877 și certificat de absolvire a Școlii Superioare Pedagogice din Neuchatel; **Aspazia Grigoriu** (căs. Țupa), licențiată în științe fizico-chimice Universitatea Cemăuți.

LES GRANDES PERSONALITÉS DU BOTOȘANI DANS L'EUROPE

(Résumé)

Parmi les grandes personnalités du Botoșani dans l'Europe se remarque Mihai Eminescu, George Enescu, Nicolae Iorga, Ștefan Luchian, Dimitrie Brândză, Grigore Antipa, Dimitrie Pompei, Octavian Onicescu, Rodrig Goliescu etc.